

1. Štvrté Božie prikázanie

- *Vzťah detí voči rodičom*
- *Vzťah rodičov voči deťom*
- *Vzťah manželov voči sebe navzájom*
- *Vzťahy v spoločnosti*
- *Vzťahy v Cirkvi*

1. Štvrté Božie prikázanie

„Cti svojho otca a svoju matku, aby si dlho žil na zemi, ktorú ti dá Pán, tvoj Boh!“

(Ex 20, 12)

Začíname druhú etapu poznávania Desatora prvým príkazom z tých, ktoré sa zaoberajú úpravou medziľudských vzťahov. Doteraz sme hovorili o vzťahu človeka k Bohu a o povinnostiach, ktoré z tohto vzťahu pre človeka vyplývajú. Dovoľujem si tvrdiť, že tento vzťah je oveľa jednoduchší oproti vzťahom človeka k človekovi. Boh je totiž dokonalý a bezchybný. On nikdy nemôže vnášať do vzťahu s človekom nezhody, pretože on nerobí žiadne chyby. Chyba môže nastať jedine na strane človeka, ktorý nie vždy pochopí Božie kroky.

Vo vzťahu človeka k človekovi je to iné. Úlohu tu zohráva mnoho faktorov: zrelosť človeka, povaha, vzdelanie, inteligencia a iné. A to najpodstatnejšie je, že nik nie je bez chyby a tak sa malých či väčších chýb voči iným dopúšťame často. Preto kvalita vzťahu nezávisí od našej bezchybnosti, ale od schopností ako: odpúšťať, chápať, byť milosrdný, pokorný ale zároveň aj odvážny v upozorňovaní na chyby, trpezlivý atď.

Všetko to súvisí so stupňom lásky, ktorú voči ľuďom prechovávame. Existuje vlastne priama úmera: čím máme vyšší a dokonalejší stupeň lásky, tým máme vyšší a dokonalejší stupeň vlastností, ktoré sa zúčastňujú na medziľudských vzťahoch. Ak by sme teda mali dostatočne vysoký stupeň lásky, neboli by potrebné žiadne zákony, lebo všetko čo ony obsahujú, by bolo pre nás prirodzené. Lásky medzi nami však nikdy nie je dosť a tak nám dal Boh zákony, aby sme v každom prípade poznali hranice, ktoré nesmieme v medziľudských vzťahoch prekročiť.

- ***Vzťah detí voči rodičom***

Prvý základný vzťah, ktorý už vo svojom názve nesie Štvrté prikázanie je vzťah dieťaťa voči rodičovi. Každý človek prechádza vývojovými štádiami, z ktorých detstvo a dospelosť sú zrejme najťažšie, lebo v psychike dieťaťa a dospelujúceho sa odohrávajú najväčšie zmeny. Tie vplývajú aj na medziľudské vzťahy, najmä vzťah k rodičom a autoritám.

Preto je dobré, že tu, ako aj v iných vzťahoch, kladie mantinely Boh, lebo tak sa nikto nemôže vyhovárať na to, že iný určil pravidlá, ktoré vyhovujú jemu, ale pre mňa sú nevýhodné.

Základnou požiadavkou vzťahu dieťaťa k rodičovi je požiadavka **poslušnosti**. To znamená, že dieťa je povinné podriaďiť sa vôli rodiča. Poslušnosť je zvyčajne aj najväčším problémom. Týka sa najmä dospelujúcich, ktorí sú presvedčení, že rodičia sú už starí a teda majú aj zastarané názory a pohľad na svet. Dieťa si musí uvedomiť, že rodič sa nenarodil ako

rodič. Aj on bol dieťaťom. Ako taký sa vyvíjal a zakúsil mnohé. Vie, čo ho zranilo, vie, čo mu pomohlo... pamätá si svoje ufrflané chvíle a zároveň si uvedomuje, aké neskoršie ovocie mu poslušnosť hoci s nevôľou priniesla, akých bolestí ho ušetrila. Je teda zlé, ak chce rodič od bolestí, ktoré si sám svojimi chybami spôsobil a ktorých následky sa niekedy ťahajú celým životom, dieťa uchrániť? Zaiste nie. Je to predsa prejav lásky. Práve naopak neprimeraná sloboda, ktorú rodič dieťaťu daruje, býva prejavom ľahostajnosti, nezájmu a v konečnom dôsledku nelásky. Veď uvážme sami: bolo by prejavom lásky nezakázať dieťaťu dotknúť sa žeravej platničky, ale nechať ho nech si to odskúša, aby samo prišlo na to, že je to bolestivé a nebezpečné?

Samozrejme aj rodičia robia chyby. To ale oslobodzuje dieťa od poslušnosti iba vtedy, ak by rodič žiadal hriech alebo ak by žiadal niečo neprimerané silám dieťaťa. V ostatných prípadoch je dieťa povinné poslúchať rodiča. Na základe stupňa zrelosti nemôže dieťa dostatočne posúdiť kvalitu požiadavky rodiča. Skúsenosť hovorí, že zvyčajne to, čo dieťa považuje za zlé zo strany rodiča, zlým nie je. Spozná to možno až o niekoľko rokov, keď samo bude vychovávať svoje dieťa. Isteže existujú výnimky. No ak by aj dieťa poslúchlo zlú požiadavku rodiča, okrem hriechu, nebude za to niesť zodpovednosť ono ale rodič, ktorému je viazané poslušnosťou. To isté platí aj vo vzťahu akéhokoľvek podriadeného voči nadriadenému. Ak nadriadený vydá zlý príkaz (okrem morálne zlého príkazu) a podriadený ho poslúchne, nie je zodpovedný za prípadné škody, ale zodpovednosť nesie nadriadený. Ak ale nadriadený vydá príkaz, ktorý podriadený neposlúchne a vzniknú škody, zodpovednosť nesie podriadený. Teda ak dieťa poslúchne rodiča, nemôže sa mýliť. Mýliť sa môže len rodič a len on za to nesie zodpovednosť.

Zákon poslušnosti trvá len po dobu nedospelosti. Potom už dieťa nie je viazané voči rodičovi poslušnosťou. To ale neznamená, že dospelý človek sa môže obrátiť chrbtom voči rodičom. Po celý život pretrvávajú ďalšie požiadavky na dieťa vo vzťahu voči rodičovi. Jednou z nich je požiadavka **úcty**. Hlavným dôvodom úcty je fakt a z neho plynúca vďačnosť, že rodičia boli ochotní prijať dieťa do svojho života, čo prinieslo mnohé obety, ktoré museli počas jeho rastu priniesť, aby mu zabezpečili všetko potrebné. Úctu voči rodičom je potrebné zachovávať veľmi prísne. To znamená aj v dospelosti, keď už máme vlastné skúsenosti a názory na svet a na život odlišné od názorov rodičov, je našim právom ich vyjadrovať, ale vždy v hraniciach maximálnej úcty voči tomu, kto nám dal život. Opäť to platí aj vo vzťahu nadriadených a podriadených. Môžeme vyjadriť svoj názor ale vždy v rámci slušnosti a úcty.

Aj preto, že nikdy nemôžeme v plnej miere splatiť to, čo nám rodičia dali, sme povinní sa o nich postarať, keď už budú odkázaní na našu pomoc. Samozrejme sú prípady chorôb, ktoré si vyžadujú odbornú pomoc a starostlivosť a vtedy je nevyhnutné, aby bol starý a chorý človek odovzdaný do rúk odborníkov. Kto by sa však v dôsledku svojho sebeckva obrátil chrbtom k svojmu rodičovi a odložil by ho do nejakého ústavu, aby mu neznepríjemňoval život, neprekážal pri budovaní kariéry... bude mať veľký problém tvárou v tvár svojmu Stvoriteľovi pri poslednom súde.

Poslednou z troch povinností dieťaťa voči rodičovi je **láska**. Možno znie zvláštne spojenie pojmov „povinnosť“ a „láska“. My však vieme, že skutočná láska pramení z vôle a rozumu človeka a nie z emócií. Preto je našou povinnosťou rozhodnúť sa chcieť a priať len dobro svojim rodičom.

- **Vzťah rodičov voči deťom**

Nie len deti majú voči rodičom povinnosti. Je to aj naopak. Rodič, ktorý sa rozhodne prijať do svojho života dieťa, sa týmto rozhodnutím automaticky zaväzuje poskytnúť mu všetko, čo potrebuje, aby z neho vyrástol zdravý člen spoločnosti.

Prvoradou povinnosťou rodiča voči dieťaťu je **láska**. Nehovoríme však o nejakej opičej láske, ktorá sa napríklad snaží dieťa prehnane chrániť dokonca aj od dôsledkov vedomých chýb dieťaťa. Hovoríme o rozumnej úprimnej a hlbokjej láske, ktorá dokáže zniesť aj nepríjemnosť zo strany dieťaťa. To žiaľ dnes čoraz viac absentuje zo strany rodičov a vychovávateľov. Neznesú hnev dieťaťa, a tak mu radšej ustúpia a dovidia všetko čo chce, aby si tým zabezpečili jeho priazeň. Tým spôsobujú závažné defekty vo výchove, ktorých následky raz budú deti znášať v budúcnosti. Opravdivá láska znesie aj bolesť plynúcu zo vzdorovitosti dieťaťa, z hnevu, ktorý dieťaťom zalomcuje, lebo mu rodič či vychovávateľ niečo nedovolí. Rozumná láska tiež nedovolí, aby bolo dieťa všemožne chránené ešte aj od dôsledkov svojich chýb. Každý rozumný vychovávateľ totiž vie, že ak uchráni dieťa od následkov chyby a nedovolí mu ich niesť, dieťa sa nikdy nenaučí že tú chybu opakovať nesmie. Takto nezodpovedne sa v dnešnej dobe správajú mnohí rodičia voči školským výsledkom dieťaťa. Je častou skúsenosťou učiteľov, že rodičia sa snažia zodpovednosť za zlyhanie dieťaťa presunúť na učiteľa a jeho údajnú neschopnosť či zaujatosť.

S láskou je prepojená povinnosť rodiča poskytnúť dieťaťu **duševnú aj telesnú výchovu**. Telesná výchova sa týka oblečenia, bývania, stravovania. Duševná výchova sa týka rôznych návykov (nazývame ich čnosti), vzdelania, ale aj dozoru nad tým čo čítajú, s kým sa priatelia, kde chodia... áno, aj toto všetko sú povinnosti rodiča.

Osobne by som ako povinnosť pre dieťa a aj pre rodiča pridal vzájomnú **modlitbu**. Neustále si musíme uvedomovať, že sami nemôžeme nič. Dieťa sa má modliť za svojho rodiča nie len pre jeho osobný prospech, ale aj s prosbou o múdrosť, ktorá je potrebná pri výchove. Rodič sa má zase modliť za svoje dieťa, pretože ako hovoril sv. Pavol: „*Ani ten, čo sadí, nie je nič, ani ten, čo polieva, ale Boh, ktorý dáva vzrast.*“ (1Kor 3, 7)

Pod toto prikázanie však nepatrí len vzťah medzi rodičom a dieťaťom alebo vzťah medzi podriadeným a nadriadeným. Patria tu vzťahy celej spoločnosti. Skúsme si ich len v skratke vysvetliť.

- **Vzťah manželov voči sebe navzájom**

Dokonalosť tohto vzťahu je veľmi dôležitá pre celú spoločnosť. Vzťah manželov sa odráža najmä vo výchove dieťaťa. Dieťa je totiž vychovávané nie len príkazmi a múdrymi rečami, ale najmä príkladom vychovávateľa. Preto sa vzájomné vzťahy manželov odrážajú na duševnom vývoji dieťaťa.

Povinnosti manželov voči sebe majú veľký význam, hoci niektoré povinnosti, ktorými sú viazaní, sú ukryté pred zrakom dieťaťa.

Prvoradou povinnosťou manželov je **láska**. Opäť pamätajme, že láska nie je zmesou emócií, ale je výsledkom rozumu a vôle. To znamená, že povinnosťou rodičov nie je zotrvať pri sebe len v čase úžasných pozitívnych citových prežívaní, ale aj vtedy, keď prichádza kríza.

Druhou povinnosťou je vzájomná **telesná i duševná pomoc**. Z toho vyplýva aj vzájomná starostlivosť o spásu. Často budúcim manželom hovorím, že do manželstva nevstupujú len preto, aby sa podporovali v tomto živote, ale aby spolu kráčali do neba.

Ďalšou povinnosťou, ktorou sú voči sebe viazaní je poskytnutie **sexuálneho dobra**. To ale neznamená, že je jeden podriadený druhému ako sluha alebo slúžka. Navzájom sú si manželia v týchto veciach rovnocenný a musia rešpektovať seba navzájom.

Povinnosťou manželov je aj **spoločné bývanie**. Manželia sa nemôžu od seba bez rozumnej a nevyhnutnej príčiny na dlhší čas odlúčiť.

Vo vzťahu manželov je potrebné zdravé usporiadanie. Dnes, v dobe nezdravej ženskej emancipácie s tým býva často problém. Podľa Božieho usporiadania má byť muž hlavou rodiny, čo ale neznamená, že žena mu má byť slúžkou. Tu nastáva v mnohých ženských ale aj mužských mysliach problém, kedy výraz hlava rodiny pochopia ako nadriadenosť a podriadenosť. Preto sa niekedy žena zhosťuje mužskej roly v domácnosti a stáva sa hlavou. Vtedy rodina trpí, lebo sa narúša prirodzené usporiadanie vyplývajúce z vnútorného usporiadania muža a ženy. Je jednoducho faktom, že hoci je muž a žena čo do dôstojnosti na jednej úrovni, predsa len sa navzájom odlišujú nie len fyzicky ale aj duševne. Duševný život muža a duševný život ženy je odlišný. Muž je skôr racionálna bytosť, žena zase emocionálna. Keby sme to chceli povedať veľmi jednoducho vo vzťahu k rodine, tak muž má byť na základe svojho vnútorného usporiadania hlavou rodiny a žena jej srdcom. Ani jedno nie je dôležitejšie než druhé. Nemýľme sa predstavou usporiadania orgánov ľudskom tele. Skôr sa zamerajme na fakt, že človek nemôže žiť nie len bez hlavy, ale ani bez srdca. A tak ak by jedno z toho v rodine chýbalo, rodina prestane plniť úlohu, ktorú od Stvoriteľa má.

- ***Vzťahy v spoločnosti***

Ďalšou témou Štvrtého prikázania je usporiadanie v spoločnosti. Sme totiž navzájom prepojení nie len v rodinnom spoločenstve, ale naše konanie má oveľa širší dosah. Preto sa po prvom hriechu, odkedy človek potrebuje nad sebou autoritu, rozvíjali a rozvíjajú rôzne spoločenské zriadenia. V nich samozrejme existuje vrchnosť, ktorá sa stará o chod spoločnosti a potom ostatní občania, ktorí sú pod starostlivosťou vrchnosti. Povinnosťou každej občianskej vrchnosti je starosť o spoločné dobro všetkého ľudu. Tým je obrana neporušiteľných práv jednotlivcov, rodín a nakoniec aj Cirkvi. Povinnosťou občanov je zase spolupracovať na spoločnom dobre. V našej súčasnej spoločnosti máme demokratické zriadenie. V ňom sa vrchnosť dostáva k moci na základe mandátu, ktorý jej dávajú občania v slobodných voľbách. Pre každého kresťana z toho vyplýva povinnosť zúčastniť sa na voľbách a podľa svojho svedomia a triezveho rozumného uváženia zvoliť tých, ktorí predstavujú najlepšiu možnosť. Za najlepšiu možnosť sa nepovažuje ten, kto síce môže pomôcť napredovať krajine v ekonomických záležitostiach, ale vo svojom svetonázore stojí proti Cirkvi, či je sympatizantom čohokoľvek, čo je v rozpore so prirodzenými morálnymi zákonmi. Každou neúčastťou dávajú kresťania možnosť zvoliť takú vrchnosť, ktorá nebude na prospech ani štátu ani vzťahu štátu a Cirkvi. V prípade, že by nebolo možnosť voliť si medzi dobrom a zlom, je kresťan povinný hlasovať za čo najmenšie zlo.

- ***Vzťahy v Cirkvi***

Posledným vzťahom, ktorý upravuje Štvrtý boží príkaz, je vzťah v rámci Cirkevnej spoločnosti. Len v krátkosti spomeňme, že veriaci sú povinní preukazovať úctu a poslušnosť v prvom rade rímskemu pápežovi, potom biskupom a nakoniec aj kňazom. Na druhej strane je zas povinnosťou cirkevnej vrchnosti vložiť celé svoje srdce pre službu veriacim. Veriaci však nemajú len pasívne prijímať cirkevnú vrchnosť, ale majú sa činne zapájať do života cirkevného spoločenstva podľa svojich možností.

11. DESATORO 3

Zároveň je povinnosťou veriacich starať sa aj v hmotnej oblasti o svojich duchovných pastierov. Musíme si totiž uvedomiť, že kňazi sú služobníkmi veriacich. Sú ustanovení pre ich dobro a spásu. Preto tak, ako má služobník oltára pamätať na Ježišove slová: „Zadarmo ste dostali, zadarmo dávajte!“ má aj veriaci pamätať na Ježišove slová o duchovných pastieroch: „Robotník si zaslúži svoj pokrm!“ (Porov. Mt 10, 8 – 10)

Dostali sme sa na záver Štvrtého božieho prikázania. Vidíme, že neupravuje len vzťah dieťaťa voči rodičovi, tak ako to nesie jeho názov, ale stará sa prakticky o všetky vzťahy v ľudskej spoločnosti, aj tie, ktoré sme si v tejto náuke nespomenuli. Dalo by sa hovoriť ešte o vzťahoch súrodencov, mladších a starších ľudí, spolupracovníkov atď.